

**Bogusława Gnela, Kinga Michałowska (red.),
Współczesne wyzwania prawa konsumenckiego,
wyd. C.H. Beck, Warszawa 2015, ss. 317**

Recenzowana monografia powstała w oparciu o referaty wygłoszone na konferencji naukowej pn. „Współczesne wyzwania prawa konsumenckiego” zorganizowanej przez Katedrę Prawa Cywilnego i Gospodarczego Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, która odbyła się w dniach 15–17 września 2015 r. Publikacja zawiera dwadzieścia siedem rozdziałów podzielonych na osiem wymienionych poniżej części:

- I. Problematyka konsumencka w prawie unijnym i kolizyjnym
- II. Zagadnienia ogólne prawa konsumenckiego
- III. Ochrona konsumenta w umowie sprzedaży konsumenckiej
- IV. Konsumencka ochrona w umowach ubezpieczenia
- V. Ochrona konsumenta – pasażera
- VI. Ochrona interesów konsumenta w związku z niektórymi umowami i prawami
- VII. Upadłość konsumencka
- VIII. Rozstrzygnięcie sporów z udziałem konsumenta.

Struktura monografii jest przejrzysta i spójna pod względem merytorycznym. Autorzy poszczególnych rozdziałów omówili najważniejsze zagadnienia dotyczące różnych obszarów prawa konsumenckiego, w tym sytuacji prawnej i ochrony konsumenta w zawieranych przez niego umowach.

Należy zauważyć, że publikacja ukazała się pod koniec 2015 r., czyli w rok po wejściu w życie dwóch aktów prawnych bardzo istotnych z punktu widzenia ochrony konsumentów: ustawy z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumentów (Dz.U. 2014, poz. 827 ze zm.) i ustawy z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. 2014, poz. 1306). Przeważająca część rozdziałów zawartych w recenzowanej monografii odnosi się do tych zmian, przy czym autorzy nie tylko dokonują ich przeglądu i oceny, lecz także wskazują na potencjalne problemy w interpretacji i stosowaniu nowych przepisów.

Pierwsza część monografii poświęcona jest problematyce konsumenckiej w prawie unijnym i kolizyjnym. Rozpoczyna się rozdziałem, w którym A. Całus prawidłowo zauważa wady projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wspólnych europejskich przepisów dotyczących sprzedaży (COM(2011) 635 final). Stwierdza, że należy uznać go za porażkę z uwagi na wątpliwą podstawę prawną oraz fakt, iż punktem wyjścia do prac nad nim była idea Europejskiego Kodeksu Prawa Prywatnego, natomiast konsument jako adresat szczególnej ochrony realizowanej na gruncie publicznoprawnym nie jest instytucją prawa prywatnego. W następnym opracowaniu K. Marak analizuje projekt tzw. dyrektywy turystycznej w kontekście zagadnienia harmonizacji maksymalnej. Autorka twierdzi, że projektowana regulacja nie zapewni ujednoczenia ustawodawstw krajowych, ze względu na liczne zwroty niedookreślone oraz odstępstwa od harmonizacji zupełnej. W kolejnym rozdziale B. Gnela przedstawia kolizyjnoprawną ochronę

konsumenta według art. 30 ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe. Autorka zgłasza postulat *de lege ferenda* w zakresie zmiany tego artykułu, w związku z implementacją dyrektywy 2011/83/UE w sprawie praw konsumentów, tj. wprowadzenie do tego artykułu ust. 3 o następującej treści: „Jeśli prawem właściwym dla umowy objętej zakresem dyrektywy 2011/83/UE jest prawo państwa UE lub EOG, to konsument nie może zrzec się praw przyznanych mu przez przepisy tego prawa wdrażające tę dyrektywę”. W ostatnim, czwartym rozdziale E. Figura-Góralczyk omawia pojęcie nieuczciwych praktyk rynkowych w prawie prywatnym międzynarodowym oraz normy kolizyjne w zakresie prawa dla nich właściwego. W przypadku gdy praktyki takie naruszają wyłączenie interes konsumenta – prawo właściwe wskazuje norma kolizyjna z art. 4 rozporządzenia dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”), która dopuszcza wybór prawa (zgodnie z art. 14 tego rozporządzenia). Natomiast jeśli bezpośrednim skutkiem nieuczciwych praktyk rynkowych jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji – prawo właściwe określa norma wyrażona w art. 6 ust. 3 rozporządzenia Rzym II, bez możliwości wyboru w tym zakresie.

W drugiej części publikacji autorzy poszczególnych rozdziałów omawiają ogólne zagadnienia prawa konsumenckiego. K. Szuma w sposób usystematyzowany przedstawia ewolucję pojęcia „konsumenta” w polskim prawie i orzecznictwie sądowym, zwracając uwagę, że celem ochrony konsumenta jest ochrona podmiotu z różnych przyczyn słabszego. Następnie D. Dąbrowski przybliżył wybrane zagadnienia dotyczące umowy z obowiązkiem zapłaty w świetle ustawy o prawach konsumenta. Zasadniczą część opracowania autor poświęca obowiązkowi informacyjnemu ciążącemu na przedsiębiorcy oraz sankcjom za jego naruszenie. Zauważa, że konieczność ochrony konsumenta jest bezdyskusyjna, zwłaszcza w handlu elektronicznym. Z kolei opracowanie autorstwa P. Kukuryka dotyczy wpływu odstąpienia od umowy zawartej w okolicznościach nietypowych na powiązane z nią umowy dodatkowe. Autor dostrzega niekonsekwencję ustawodawcy polegającą na tym, że w przypadku odstąpienia od umowy, w odniesieniu do umowy głównej przyjęto fikcję jej niezawarcia (co sugeruje skutek *ex tunc*), natomiast w stosunku do umów dodatkowych – ich wygaśnięcie, co pozwala przyjąć, że ustają one ze skutkiem *ex nunc*. W ostatnim rozdziale P. Such omawia wybrane przykłady nadużycia przez konsumenta swojej pozycji jako słabszej strony umowy. Autor stawia tezę, że konsument jest stroną umowy, którą należy chronić, ale nie bezzasadnie uprzywilejowywać.

Trzecia część monografii poświęcona jest ochronie konsumenta w umowie sprzedaży konsumenckiej. K. Wesołowski przybliżył wybrane zagadnienia związane z wydaniem rzeczy konsumentowi przez sprzedawcę, w tym wydanie rzeczy za pośrednictwem przewoźnika. Zwraca uwagę, że w przypadku przewożenia towaru na ryzyko sprzedawcy, pomimo że umowa przewozu została zawarta przez kupującego konsumenta, jeśli szkoda zaistniała podczas przewozu objęta jest odpowiedzialnością przewoźnika, to konsumentowi przysługują będą roszczenia zarówno wobec tego przewoźnika, jak i w stosunku do sprzedawcy. Natomiast J. Loranc-Borkowska w sposób metodologiczny wyjaśnia pojęcie wady fizycznej rzeczy w kodeksie cywilnym. Należy zgodzić się z autorką, że przeniesienie na grunt pojęcia wady fizycznej elementów pojęcia niezgodności towaru z umową w zakresie montażu i/lub uruchomienia rzeczy jest korzystne dla kupującego, który postępuje w sposób zgodny z instrukcją.

W czwartej części monografii poruszono problematykę ochrony konsumentów w umowach ubezpieczenia. M. Szaraniec omawia różne reżimy ochronne ubezpieczonego w umowie

ubezpieczenia na cudzy rachunek. Jak słusznie stwierdza autorka w podsumowaniu, ustawodawca powinien dążyć do stworzenia jednolitego systemu ochrony klienta nieprofesjonalnego, właściwego dla umowy ubezpieczenia. B. Ziemblicki analizuje sytuację prawną konsumenta w sporze dotyczącym ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, w oparciu o odpowiednie przepisy prawa polskiego i prawa unijnego. Analiza odpowiednich przepisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rynków instrumentów finansowych prowadzi autora do wniosku, że prawodawca unijny kładzie szczególny nacisk na zapewnienie jasnych i przejrzystych „reguł gry”, udostępnianie pełnych, rzetelnych i zrozumiałych informacji inwestorowi oraz ochronę konsumenta – strony umowy na rynku finansowym.

Piąta część publikacji traktuje o ochronie konsumenta jako pasażera. J. Gospodarek omawia status prawny pasażera jako konsumenta w świetle prawa Unii Europejskiej i prawa polskiego. Autor rozpoczął rozważania od analizy ochrony praw pasażera w ramach unijnej polityki konsumenckiej, a następnie przeszedł do oceny wpływu prawa Unii Europejskiej na status prawnym pasażera w poszczególnych gałęziach transportu, tj. lotniczym, kolejowym, morskim i autobusowym. Jak trafnie wskazał autor, istnieje konieczność przeprowadzenia w Polsce kampanii informacyjnej na temat zakresu praw pasażerów w poszczególnych rodzajach transportu pasażerskiego. Jedynie uzupełniająco należy wskazać, że takie działania prowadzi już Prezes Urzędu Transportu Kolejowego (przykładowo za pośrednictwem portalu informacyjnego <http://www.pasazer.info.pl>, kampanii informacyjnych na dworcach kolejowych w ramach dni pasażera, a także w ramach projektu „Kolejowe ABC” adresowanego do najmłodszych pasażerów). W kolejnym rozdziale monografii D. Ambrożuk przedstawia rolę regulaminów przy przewozie osób, w tym charakter prawny tych regulaminów oraz warunki związania ich treścią. Uważa, że rola regulaminów wydawanych w związku z umowami przewozu konsumentów maleje z uwagi na obowiązek doręczania takiego regulaminu przed zawarciem umowy oraz fakt, że zagadnienia związane z przewozem osób są obecnie regulowane przepisami prawa o charakterze bezwzględnie wiążącym (w tym: rozporządzenia unijne, konwencje międzynarodowe i przepisy ustawy – Prawo przewozowe).

Najobszerniejsza, szósta część monografii, poświęcona jest ochronie konsumenta w związku z niektórymi umowami i prawami. Rozpoczyna się od rozdziału, w którym J. Lic analizuje środki ochrony konsumenta w umowach deweloperskich, w tym sankcje obowiązków spoczywających na deweloperze. Zauważa, że niezależnie od sankcji przewidzianych w ustawie o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego, działania dewelopera mające charakter nieuczciwych praktyk rynkowych będą podlegały – subsydiarnie lub wyłącznie – ustawie o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym. A. Kaźmierczyk omawia niezwykle istotny problem zapewnienia wyłącznego prawa do miejsca postojowego nabywcom lokali mieszkalnych w umowach zawieranych z deweloperami. W konkluzji autorka stwierdza, że z punktu widzenia przepisów prawa nie ma możliwości zapewnienia nabywcy trwałego i wyłącznego prawa do korzystania z miejsca postojowego. M. Czarnecka bada sposoby i formy zawierania umów z konsumentami na rynku energii elektrycznej. Jak słusznie zauważa autorka, na rynku energii elektrycznej możliwe jest zawieranie umów z konsumentem zarówno w formie pisemnej, jak i za pomocą środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość, a w tym ostatnim przypadku niezbędne jest potwierdzenie umowy przez konsumenta. Z kolei rozdział autorstwa K. Michałowskiej poświęcony jest statusowi prawnemu pacjenta – konsumenta świadczeń zdrowotnych, który w aktualnym stanie

prawnym jest niejasny. Należy zgodzić się z autorką, że przyczyną wątpliwości w tym zakresie jest również zróżnicowanie podmiotów wykonujących działalność leczniczą oraz źródło finansowania świadczeń zdrowotnych. K. Andrzejczak i K. Sobiech omawiają problematykę konsumenta wobec wyzwań związanych z regulacją GMO. Autorki podjęły właściwą decyzję i analizę rozpoczęły od wyjaśnienia zjawiska biotechnologii w prawie międzynarodowym i unijnym, a następnie scharakteryzowały polskie regulacje poświęcone żywności modyfikowanej genetycznie. W rezultacie stwierdziły, że chociaż ograniczenia przyjmowane w prawie krajowym mają charakter iluzoryczny, nie chronią bowiem rynku przed napływem żywności, pasz i nasion zawierających GMO, to jednak ostateczna decyzja o wyborze towaru należy do konsumenta, który na gruncie prawa unijnego ma zapewnione prawo do informacji czy dany produkt zawiera składniki transgeniczne. W ostatnim rozdziale szóstej części publikacji A. Nowak-Gruca rozważa prawo do znaku towarowego z perspektywy interesów konsumenta. Wskazuje, że znak towarowy jest istotnym elementem procesu komunikacji między stronami podaży i popytu oraz daje konsumentowi określone informacje i zdecydowanie upraszcza proces decyzyjny związany z nabywaniem towarów i usług.

Siódma część monografii porusza problematykę upadłości konsumenckiej, niezwykle istotną z punktu widzenia konsumenta i jego sytuacji finansowej. Rozpoczyna się od rozdziału, w którym A. Witosz analizuje rolę i charakter prawny planu spłaty wierzycieli w upadłości konsumenckiej. Zwraca uwagę, że plan spłaty nie ma charakteru cywilnoprawnego, ale publicznoprawny ze względu na formę orzeczenia sądu. Następnie M. Kuźnik omawia postępowanie w zakresie zmiany planu spłaty wierzycieli w upadłości konsumenckiej. Komentując nowelizację ustawy prawo upadłościowe i naprawcze w ww. zakresie, spostrzega, że przepisy prawne nie dają odpowiedzi na pytanie: czy w ramach zmiany planu spłaty na korzyść wierzycieli sąd upadłościowy mógłby przedłużyć okres realizacji tego planu, przy zachowaniu wysokości poszczególnych płatności i ich częstotliwości. W kolejnym rozdziale A.J. Witosz charakteryzuje prawa i obowiązki konsumenta w zarządzaniu własnym majątkiem w toku postępowania upadłościowego. Jak trafnie zauważa autor, należałoby wzmocnić pewność obrotu poprzez wprowadzenie ograniczenia czasowego w możliwości zatwierdzania czynności prawnych dłużnika przez sąd. Z kolei A. Lubicz-Posochowska omawia wpływ upadłości konsumenckiej na stosunki majątkowo-mażeńskie. Należy zgodzić się z autorką, iż pożądane jest wypracowanie konstrukcji łączonego wniosku o ogłoszenie upadłości konsumenckiej małżonków, która eliminowałaby sytuacje, w których wierzyciele małżonka, który zgłosił taki wniosek jako pierwszy mają przywilej pozyskania zaspokojenia z majątku wspólnego małżonków, wyłączając wierzycieli drugiego małżonka składającego taki wniosek. J. Lachner przedstawia umarzanie zobowiązań w postępowaniu upadłościowych wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, zwracając uwagę, że jest ono uregulowane przez ustawodawcę w sposób niepełny. Zauważa potrzebę jednoznacznego unormowania skutków postanowienia o umorzeniu oraz zakresu zobowiązań, w tym świadczeń ubocznych, jakim jest obowiązek zapłaty odsetek po ogłoszeniu upadłości i po jej zakończeniu.

W ostatniej, ósmej części publikacji, w dwóch rozdziałach poruszono problematykę rozstrzygnięcia sporów z udziałem konsumenta. A. Mendrek omawia mediację jako drogę rozwiązywania sporów konsumenckich, zgłaszając liczne uwagi *de lege lata* i *de lege ferenda* względem przepisów prawnych obowiązujących w tym zakresie. Twierdzi, że nie uwzględniają one potrzeby systemowego rozwiązania zapewniającego nieodpłatność przesądowych mediacji konsumenckich

podmiotom, których nie stać na poniesienie kosztów mediacji. Z kolei K. Magoń analizuje wpływ dyrektywy ADR oraz rozporządzenia ODR na pozasądowe rozstrzyganie sporów konsumenckich w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem usług finansowych. Konstatuje, że należy dążyć do tego, aby na rynku zakupów i usług konsumenckich to sądownictwo powszechne stało się alternatywą dla ADR, a nie odwrotnie.

W odniesieniu do wykazu literatury należy zauważyć, że zawiera on głównie pozycje polskojęzyczne, natomiast w „Orzecznictwie” uwzględniono wyłącznie uchwały, wyroki i postanowienia polskich sądów. Należałoby zamieścić więcej pozycji literatury obcojęzycznej oraz przywołać rozstrzygnięcia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i sądów innych państw członkowskich, zwłaszcza, że część artykułów zawartych w monografii porusza problematykę konsumencką w prawie unijnym.

Recenzowana publikacja, z uwagi na wysoki poziom merytoryczny i duże znaczenie dla praktyki, wnosi istotny wkład do rozwoju wiedzy w obszarze prawa dotyczącego konsumentów. Jest przydatna nie tylko dla teoretyków i praktyków prawa w zakresie problematyki konsumenckiej, w tym przedsiębiorców, lecz także dla konsumentów poszukujących wiedzy na temat ochrony prawnej w różnych aspektach życia codziennego. Poglądy i wnioski przedstawione przez autorów poszczególnych rozdziałów poparte są argumentami i stanowią istotny głos w dyskusji nad kierunkami dalszego rozwoju prawa konsumenckiego. Z pewnością monografia powinna zainteresować również podmioty zajmujące się ochroną praw konsumenta i organy stosujące prawo konsumencie oraz osoby zaangażowane w proces tworzenia prawa, ponieważ autorzy zgłosili pod adresem ustawodawcy wiele postulatów *de lege ferenda*.

mgr Iwona Miedzińska

prawnik, politolog; doktorantka w Instytucie Prawa Międzynarodowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego; starszy specjalista w Wieloosobowym Stanowisku ds. Obsługi Prawnej w Urzędzie Transportu Kolejowego
e-mail: iwona.a.miedzinska@gmail.com.